

2005 оны олон улсын шашны эрх чөлөөний тухай тайлан Ардчилал, хүний эрх, хөдөлмөрийн товчооноос гаргав

2005 оны 11 дүгээр сарын 8-нд гаргав

Үндсэн хуулинд аливаа шашинг шүтэх эрхийг тунхагласан байдаг бөгөөд практикт төр, засаг энэхүү эрхийг ерөнхийдөө хүндэтгэдэг. Гэхдээ аливаа шашны байгууллага, лам санваартны бусдыг өөрийн шашинд ухуулан оруулах үйл ажиллагааг хуулиар хязгаарласан байдаг ба төрийн байгууллагын зүгээс шашны зарим бүлэгт хүнд суртал гаргаж, тэднийг бүртгэхээс татгалзах тохиолдол гардаг.

Энэхүү тайлангийн хугацаанд шашин шүтэх эрхийг хүндэтгэх байдалд өөрчлөлт гараагүй.

Нийгэм дэх шашнуудын хооронд тогтсон ерөнхийдөө эвтэй найрсаг харилцаа шашин шүтэх эрх чөлөөнд хувь нэмрээ оруулдаг.

АНУ-ын Засгийн газар хүний эрхийг дэмжих ерөнхий бодлогынхоо хүрээнд тус улсын төр, засгийн байгууллагатай шашны эрх чөлөөний асуудлын талаар санал бодлоо солилцдог.

I хэсэг. Шашны хүн ам зүй

Тус улс нийт 604,247 хавтгай дөрвөлжин миль нутаг дэвсгэртэй бөгөөд ойролцоогоор 2.75 сая хүн амтай. Буддын шашин нь тус улсын уламжлалт зан заншилтай нягт холбоотой ба тус улсын монгол угсаатан хүн амын (хүн амын 93 хувийг эзэлдэг) дийлэнх нь Буддын шашин шүтдэг. Төвдөөс гаралтай Буддын шашны урсгал тус улсын уламжлалт зонхилох шашин юм.

1990 онд шашин, уламжлалт зан заншлыг хязгаарлах социалист хяналт үгүй болсноос хойш тус улсын хүн амын дунд Буддын шашныг сонирхох сонирхох явдал идэвхжин, шүтэгчдийн тоо өссөн. Буддын шашин дотроо хэд хэдэн өрсөлдөгч урсгалтай. Тухайлбал Буддын шашны нэг жижиг урсгал шашны судар монгол хэлээр байх ёстой бөгөөд лам санваартнууд бүгдээрээ иргэд байх ёстой гэж үздэг ажээ.

Ихэнх нь мусульман шашин шүтдэг казах иргэд тус улсын хамгийн том үндэсний цөөнх бөгөөд тус улсын нийт хүн амын 4 хувь, баруун зүгт орших Баян-Өлгий аймгийн хүн амын 85 хувийг тус тус эзэлдэг ажээ. Казахчууд хүүхдүүдэд зориулсан мусульман шашны сургуультай. Зарим үед тэд Казахстан, Турк зэрэг улсын шашны байгууллагуудаас санхүүгийн тусламж авдаг.

Тус улсад цөөн тооны Христийн шашинтан, үүний дотор Ромын Католик, Оросын Үнэн Алдартан, Протестант шашинтууд байдаг. Христийн шашинтны тоог нарийн гаргасан нийт улсын хэмжээний мэдээ байхгүй. Тус улсын нийслэл Улаанбаатар хотод Христийн шашныг шүтэгчдийн тоо ойролцоогоор 24,000 байгаа нь хотын бүртгэлтэй иргэдийн 3 орчим хувийг эзэлж байна.

Зарим иргэд бөө мөргөлийг шүтдэг боловч бөө мөргөлтний тоог гаргасан найдвартай статистик мэдээ байхгүй.

Ромын Католик, Лютеран, Пресбiterian, янз бүрийн Евангелийн бүлгүүд, Мормон, Жеховагийн гэрчүүд, Долоо дахь өдрийн Адвентист, Бахай зэрэг гадны шашныг дэлгэрүүлэгчид тус улсад байдаг.

II хэсэг. Шашны эрх чөлөөний байдал

Эрх зүй/бодлогын хүрээ

Үндсэн хуулинд аливаа шашинг шүтэх эрх чөлөөний талаар заасан бөгөөд практикт Засгийн газар энэхүү эрхийг ерөнхийдөө хүндэтгэдэг. Гэхдээ аливаа шашны байгууллага, лам санваартны бусдыг өөрийн шашинд оруулах үйл ажиллагааг хуулиар хязгаарласан байдаг ба бүртгүүлэхийг хүссэн шашны зарим бүлэг хүнд сурталтай тулгарах тохиолдол гардаг. Үндсэн хуулиар төр, сүм хийдийн тусгаар байдлыг тодорхой хүлээн зөвшөөрсөн байдаг.

Хэдийгээр тус улсад төрийн шашин байхгүй боловч уламжлалыг баримтлагчид Буддын шашин нь тус улсын "төрөлх шашин" гэж үздэг. Төрөөс шашин, түүх, соёлын чухал төв болох Буддын шашны хэд хэдэн газрыг сэргээн засварлахад хөрөнгө мөнгөний туслалцаа үзүүлжээ. Төрөөс Буддын шашныг үүнээс өөрөөр дэмждэггүй.

Шашны бүлгүүд Хууль зүй, дотоод хэргийн яаманд бүртгүүлэх ёстой. Шашны бүлгүүд ийнхүү бүртгүүлэхдээ дараах баримт бичгийг бүрдүүлж өгөх ёстой: аймаг, нийслэлийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал буюу бусад эрх бүхий байгууллагаас шашны үйл ажиллагаа явуулахыг зөвшөөрсөн бичиг, тус бүлгийг бүртгүүлэхээр гаргасан өргөдөл, байгууллагын товч танилцуулга, байгууллагын дүрэм, орон нутгийн бүлгийг байгуулсан тухай баримт бичиг, удирдагчид буюу ажилтнуудын нэrsийн жагсаалт, шашны үйл ажиллагаа эрхлэх хүний товч намтар, шүтэгчдийн тоо. Нийслэлийн Иргэдийн төлөөлөгчдийн хурал шашны үйл ажиллагаа явуулах зөвшөөрөл олгохын тулд дээр дурьдсан бичиг баримт шаарддаг. Яам бүртгэлийн асуудлыг хариуцдаг бол орон нутгийн иргэдийн төлөөлөгчдийн хурлууд өргөдлийг хянан үзэж орон нутгийн түвшинд зөвшөөрөл олгох эсэх асуудлыг шийдвэрлэдэг.

Хуулийн дагуу Засгийн газар зохион байгуулалттай шашны бүлгийн мөргөл үйлдэх газар болон лам санваартны тоог хянаж, хязгаарлаж болно; гэхдээ тайлангийн хугацаанд ийм тохиолдол гараагүй. Бүртгэлийн ажиллагаа нь төвлөрөөгүй, хүнд суртлын хэд хэдэн үе шаттай. Хэрэв шашны бүлэг хөдөө ажиллахаар бол нийслэлд бүртгүүлэх нь хангалтгүй. Учир нь тус бүлэг хөдөө орон нутгийн холбогдох байгууллагад бүртгүүлэх шаардлагатай байдаг. Шашны зарим бүлэг бүртгүүлэх явцдаа саад бэрхшээлтэй тулгарч байжээ. Тухайлбал, нийслэлийн дунд түвшний албан тушаалтнууд шашны бүлгийг албан ёсны бүртгэлд бүртгэснийхээ хариуд хөрөнгө мөнгөний хандив нэхэж байжээ. Бүртгэлийн ажиллагаа дуусахад мөнөөх албан тушаалтнууд зөвшөөрлөө цуцлана гэж зарим шашны бүлгийг айлан сурдүүлжээ. Ерөнхийдөө бүртгэлийн ажиллаганд гарч буй бэрхшээл нь орон нутгийн албан тушаалтнуудын хүнд суртал, нийслэлийн санхүүгийн эх үүсвэргүй төслүүдэд санхүүгийн тусламж өгүүлэх гэсэн оролдлогоос үүдэлтэй болох нь харагдаж

байна. Тус улсад нийт 328 бүртгэлтэй сүм хийд байгаагаас 191 нь Буддын, 127 нь Христийн, 5 нь Бахайн, 5 нь мусульман шашны сүм хийд ажээ. Тайлангийн хугацаанд Улаанбаатар хотод Христийн 14 сүм хийд шинээр бүртгэгдсэн. Эдгээр сүм хийдийн зарим нь 1994 оноос хойш бүртгүүлэхээр хөөцөлдөж байжээ.

Шашны бүлгүүдэд гадаад улс орон дахь шашин нэгтнүүдтэйгээ харилцахыг зөвшөөрдөг. Ийм харилцааг хязгаарласан хуулийн заалтуудыг 1993 онд цуцалсан бөгөөд хүний эрхийн байгууллагуудын мэдээлж байгаагаар ердийн харилцаа, солилцоог хязгаарлах бодит оролдлого гарч байгаагүй ажээ.

Төрийн харьяалал бүхий сургуулиудад шашны сургалт явуулахыг хориглодог. Улаанбаатар хотод Буддын шашны лам бэлтгэдэг нэг сургууль бий.

Шашны эрх чөлөөг хязгаарласан заалтууд

Бүртгэлтэй шашны бүлгүүдийн бусдыг өөрийн шашинд оруулах үйл ажиллагааг хуулиар хориглоогүй боловч үүний тулд үзэл номлолоо хүчээр тулгах, шахалт үзүүлэх, эд мөнгөөр татах, хууран мэхлэхийг хязгаарласан байдаг. Боловсролын яам удирдамж гарган гадаад хэлний буюу бусад сургалтыг шашны сургалттай хослуулахыг хориглосон. Энэхүү хориглосон журмын хэрэгжилтийг орон нутагт ялангуяа нийслэл хотод хатуу хянадаг. Гэхдээ сүүлийн жилүүдэд энэхүү журмыг зөрчсөн тохиолдол бүртгэгдээгүй байна. Хууль зөрчсөн шашны бүлгүүдийн бүртгэлийг сунгахгүй байж болно. Хэрэв хувь хүн хууль зөрчвэл түүнтэй байгуулсан хөдөлмөрийн гэрээгээ цуцлахыг ажил олгогчоос нь төрийн зүгээс хүсч болно.

Тайлангийн хугацаанд Христийн шашин дэлгэрүүлэх зарим бүлэг Хууль зүй, дотоод хэргийн яаманд бүртгүүлэхээр хөөцөлдөж байсан. Зарим бүлгийн бүртгүүлэх ажиллагаа сунжирч хугацаа алдаж байсан бол зарим нь хурдан бүртгүүлж байлаа. Тайлангийн хугацаанд Христийн шашны 27 байгууллага Улаанбаатар хотод бүртгүүлэхээр өргөдөл гаргаснаас 13-ынх нь өргөдөлд татгалзсан хариу өгчээ. Эдгээр сүм хийд бүртгүүлэх өргөдөл гаргахаасаа өмнө тайлан мэдээгээ өгөлгүй, татвараа төлөлгүй хууль бусаар ажиллаж байсан учраас албан ёсоор бүртгээгүй гэж хотын эрх баригчид баталж байв. Нэгэн төрийн бус байгууллагын мэдээллээс үзвэл албан тушаалтууд Улаанбаатар хотод Христийн 60 сүм хийд үйл ажиллагаа явуулж байгаа нь хангалттай гэж мэдэгдсэн байна.

Шашны хоригдол буюу шашин шүтлэгийн улмаас баривчлагдсан этгээд байхгүй.

Шашинд хүчээр оруулах

Шашинд хүчээр оруулсан, үүний дотор Америкийн Нэгдсэн Улсаас АНУ-ын бага насны иргэдийг хүчээр авч явсан, хууль бусаар гаргасан буюу ийм иргэдийг Америкийн Нэгдсэн Улсад буцаахыг хориглосон тохиолдол гараагүй.

Террорист байгууллагын зүй бус үйл ажиллагаа

Тайлангийн хугацаанд террорист байгууллагууд тодорхой шашны эсрэг чиглэсэн зүй бус үйл ажиллагаа явуулсан тохиолдол гараагүй.

III хэсэг. Нийгмийн хандлага

Нийгэм дэх шашнуудын хооронд тогтсон ерөнхийдөө эвтэй найрсаг харилцаа шашны эрх чөлөөнд хувь нэмрээ оруулдаг. Иргэд бусдын шашин шүтлэгт ерөнхийдөө тайван ханддаг бөгөөд шашин шүтлэгээс үүдсэн хүчирхийлэл гарсан тохиолдол байхгүй. Гэхдээ урьд нь хүмүүнлэгийн тусламжийг дагалдан шашинд оруулах үйл ажиллагаа явуулж байсны улмаас Христийн шашин дэлгэрүүлэх бүлгүүд болон иргэдийн хооронд зарим зөрчил гарч байсан. Зарим консерватив үзэлтнүүд хүүхэд, залуучуудад гадаадынхны үзүүлж буй нөлөө, түүний дотор гадаадын шашны нөлөө, хүмүүсийг шашиndaа эд мөнгөөр татаж байгаа явдлыг шүүмжилж байв.

IV хэсэг. АНУ-ын Засгийн газрын бодлого

АНУ-ын Засгийн газар хүний эрхийг дэмжих ерөнхий бодлогынхоо хүрээнд тус улсын төр, засгийн байгууллагатай шашны эрх чөлөөний асуудлын талаар санал бодлоо солилцдог. АНУ-ын Элчин сайдын яамны албан тушаалтнууд Христийн шашны бүлгүүдийн бүртгүүлэх ажиллагаанд тулгарч буй асуудал бэрхшээлийн талаар эрх баригчидтай уулзаж санал бодлоо солилцсон. Эдгээр уулзалтын явцад шашны эрх чөлөө, авилгалын талаар АНУ-ын баримталж буй байр суурин талаар голлон ярьсан бөгөөд хэлэлцүүлгийн үр дүнд бүртгүүлэхэд тавьдаг шаардлагыг тодорхой болгов. Элчин сайдын яамны албан тушаалтнууд мөн шашин шүтлэг дээр суурилсан ТББ-уудыг бүртгэхэд тавьдаг шаардлагын талаар санал бодлоо солилцсоор байна.

АНУ-ын Элчин сайдын яам Буддын шашны тэргүүнүүд болон Мусульман, Протестант, Католик, Мормон шашны бүлгийн удирдагчид болон санваартнуудтай байнгын харилцаа холбоотой байдаг. Үүний зэрэгцээ тус Элчин сайдын яам АНУ-д төвтэй шашны болон хүмүүнлэгийн байгууллагуудын төлөөлөгчидтэй уулзалт зохион байгуулсан. Тус Элчин сайдын яам НҮБ-ын Хүний эрхийн дээд комисsar ба НҮБ-ын Хөгжлийн хөтөлбөрийн төлөөлөгчийн газартай байнгын харилцаа холбоотой байж, шашны эрх чөлөө болон хүний эрхийн бусад асуудлаар санал бодлоо солилцдог.